

werken van vele mystieken uit die en latere dagen. Ik wils nu alleen maar op een nieuwe vertaling van Eckeharts werken, thans in ons land verschenen en in de pers met groote waardeering aangekondigd.

Wij leven immers in de dagen van het irrationalisme, d.w.z. van de goddelooze mystiek. Ik behoef er maar aan te herinneren, dat de wetenschappelijke verdediger van het nationaal socialisme, Rosenberg, in zijn bekende werk met groote geestdrift van dezen Eckehart spreekt. Het trof mij, toen ik even na de overwinning van Hitler in Werningerode in een geleerd gezelschap een paar dagen vertoefde, dat een dame, die anders niets van Hitler hebben moest, al haar geestelijke wijsheid aan Eckehart blijktbaar had ontleend en daarover met veel ontroering met mij sprak.

Ik begreep, dat van zulk een geestesgesteldheid geen kracht tegen het nationaal socialisme kon uitgaan.

Maar nu die Joachim van Floris. Die verdeelde de menselijke geschiedenis ook in drie deelen. Eerst het tijdperk des Vaders, daarna dat des Zoons, en eindelijk dat des Heiligen Geestes.

Nu is ook door Gereformeerde theologen wel eens zulk een onderscheiding genoemd, maar dan in heel anderen zin.

Want, zoo vertelde die Joachim, dat het derde tijdperk eigenlijk met hem was angebroken. Het zou zijn een reformatie van kerk en staat; een wedergeboorte van de menschheid, die nu eerst het Evangelie, niet dat der „letter“ maar „des geestes“ had gegrepen. Daar zou dan een tijd van eeuwige vrede zijn. Alle geweld zou wijken, gerechtigheid zou op aarde wonen. Spoedig zou komen de nieuwe messias, die het groote „derde rijk“ zou stichten. Deze nieuwe groote leider was de „Novus Dux“. Men moet weten, dat Mussolini zich daarom Duce noemde, zooals Hitler zich als Führer liet aanbidden.

Men vergete niet, dat er bij deze menschen zeer bewust een aansluiting was bij de mystiek van Joachim van Flores en wie hem daarna volgden. De „heilige“ Fransiskus dacht aan hem, en zijn volgelingen zagen in hem den leider, van wien Joachim zoo diebaar had voorspeld. Dante profeteerde er van in zijn „Paradijs“.

Een eeuw later was er een Cola di Rienzo, die zich ridder van den Heiligen Geest noemde en zich vergeleek met Christus. Het waren de dagen, dat men het duizendjarig rijk zóó verwachtte. Het chillasme vierde, als in elken mystieken tijd, hoogtij.

Daar was toen in die middeleeuwen een verwachting voor gaansch het leven, niet minder idealistisch dan het thans wel wordt vernomen. Daar zijn wetenschappelijke knoeiers geweest, die zelfs de Reformatie in dit goddelooze raam wilden zetten. Zij zijn er ook nu nog.

Telkens weer duikt deze verwachting van een nieuwen tijd vol vrede en geluk op. Geen eeuw was er zonder.

Daar zouden boeken over geschreven kunnen worden. En wij moeten den invloed van deze mystiek niet onderschatten. Zij is altijd een gezellin van de revolutie, die het leven als omkeert, en groote rampen over de menschheid brengt.

Ik zei al, dat Mussolini zich met opzet, denkend aan al wat er al zoo over het nieuwe groote rijk geschreven was, Duce liet noemen.

Nu leefde er in onze eeuw een russisch-duitsche schrijver, geheeten A. Moeller van den Bruck, die nauw verbonden was met den Russischen mysticus Mereschowsky. Met hun beiden gaven zij een Duitsche overzetting van de werken van Dostojevsky, een gevaarlijken mysticus die ook thans weer veel gelezen wordt, uit.

Eerstgenoemde schrijver keerde later naar zijn vaderland terug en hij schreef na den eersten wereldoorlog een boek getiteld: Het Derde Rijk.

Welnu — het is aan dezen titel dat Hitler, die veel van deze wijsheid in zich op had genomen, den naam van zijn „Derde rijk“ ontleende.

En als wij nu eens denken aan al het onheil, dat hierin over het Duitsche volk en over de wereld kwam, dan verstaan wij toch ook wat de valsche profetie der mystiek, die ook nu ten onzent steeds grooteren invloed weer oefent in het kerkelijk leven — men denke slechts aan het Barthianisme — voor de menschheid, die al meer van de geopenbaarde waarheid afwijkt, beteekent.

Hier zien wij de luchtspiegelingen, die Groen van Prinsterer voorzag, toen hij zei: ons wacht een revolutie, waarbij die van 1789 slechts kinderspel zal blijken te zijn.

Wij beleefden er tot onzen grooten schrik reeds veel van. Maar de afval wordt steeds grooter.

Geve de Heere onze God, dat wij wakende mogen zijn.

Met hartelijke groeten en heilbode uw toegenegen

MARNIX.

PERSSCHOUW

„RICHTING EN BEWEGING“.

De J. W. de Jager van Utrecht heeft gesproken op den Theol. Hoogeschooldag der synodocratie, onlangs te Kampen gehouden. Uit het Kampen Nieuwsblad geven we een verslag onverkort hier weer, dat den indruk maakt, goed verzorgd, zoo niet authentiek te wezen. Hier volgt het:

Richting en Beweging.

't Is opvallend, dat tegenwoordig in onze Kerken een zeer kritisch- ingestelde aandacht voor het eigen Gereformerd-zijn aan het licht treedt.

Tot op zekere hoogte is dat een verheugend verschijnsel te noemen, omdat het bewijst, dat wij klaarlijk toch niet zonder meer ons bevinden in de greep van de irriterende zelfvoldaanheid, die ons dikwijls door buitenstaanders toegedicht wordt. Anderzijds verraadt deze opzettelijke aandacht voor het Gereformerd-zijn een zekere onrust en bezorgdheid.

Inderaad geeft onze kerkelijke situatie alle aanleiding om ons grondig rekenschap te geven van de inhoud en de betekenis van ons Gereformerd-zijn in deze tijd. Onze bezinning op dit thema kan samengevat worden in de woorden: **richting en beweging**. Het gaat er om, dat wij in deze tijd als Gereformeerden de richting zullen kennen, de confessionele koers, die het scheepje der kerk, de kruisvlag hoog in top, heeft te varen.

Het gaat er evenzeer om, dat wij de beweging zullen openbaren, die onlosmakelijk behoort tot het wezen van de levende kerk, die niet bestaan kan zonder uiting te geven aan de apostolische drang, die de Heer der Kerk door Zijn Geest en Woord in haar wekt. Geloof en werken, belijden en beleven, intensief en extensief Christen-zijn horen onverbrekelijk bij elkaar. Zodra deze twee van elkaar losgemaakt worden, verliest de kerk de gemeenschap met Jezus Christus, haar Zaligmaker en Koning.

Alleen de levende eenheid van richting en beweging brengt ons tot de aanbidding van de Koning.

Als het Gereformerd-zijn in deze tijd gezien wordt tegen deze achtergrond van confessionele gerichtheid en apostolische beweging, dringt zich allereerst de vraag aan ons op, of wij nog het recht bezitten ons Gereformerd te noemen. Er zijn verschillende factoren die het onmogelijk maken deze vraag onbeantwoord te laten. Gewezen moet worden op:

1e De vernietigende kritiek, die door de vrijgemaakte broeders op ons uitgebracht wordt. Zij verzekeren bij hoog en laag, dat wij de richting totaal verloren hebben en dat de beweging ons bij iedere stap verder van huis brengt.

2e De jongste gebeurtenissen in de Ned. Herv. Kerk accentueren eveneens de vraag naar ons bestaansrecht. Heeft de Ned. Herv. Kerk de zuivere synthese van richting en beweging gevonden en wordt het voor ons niet tijd, dat de belofte, eens plechtig afgelegd in de Acte van Afscheiding, ingelooft zal worden? Betekent handhaving van de kerkelijke zelfstandigheid niet een dorre evangengenschap in de richting, terwijl er geen spoor van beweging te ontdekken valt — de zonde van Jeruzalem in de dagen van Christus' geboorte?

3e Nog nadrukkelijker komt de vraag naar de inhoud en waarde van ons Gereformerd-zijn voor ons te staan door de feitelijke situatie, waarin onze Kerken zich bevinden. Er wordt geklaagd over geestelijke mateheid, over krachteloosheid van de prediking, over verlies van de Gereformeerde levensstijl, over indifferentisme bij de jeugd, over Ueber-Organisation, over gebrek aan werfkracht en werkkracht. Betekent dat niet, dat wij werkelijk de rechte koers kwijtgeraakt zijn en de vaart er uit is?

4e In zijn scherpsste vorm wordt de vraag naar richting en beweging als de quintessence van 't Gereformerd-zijn ons op het hart gebonden door de gewelddige nood van deze wereld, die in de ban van het onafwendbare leeft en in haar vertwijfeling en wanhoop niet meer durft hopen, dat ook maar iemand op aarde de zuivere richting kan wijzen of één stap kan zetten, om haar te verlossen uit het slop van ondergang en dood. De massa van deze tijd grinnikt sarcastisch om onze confessionele vastheid en onze apostolische beweging.

Gereformerd-zijn gehandhaafd.

Desondanks handhaven wij de pretentie van het Gereformerd-zijn in alle ootmoed, maar zonder enige aarzeling. Wij mogen en moeten ons kerkelieven blijven zien als een openbaring, een realisering van Christus' Middelaarsarbeid in verhoging, een genadig geschenk van de God des Verbonds, die trouw is en niet laat varen het werk Zijner handen. Wij peristeren bij de bewering, dat wij in het kennen van de zuivere richting en in het gedreven worden tot de zuivere beweging waarachtig Gereformerd-zijn. De „richting“ d.i. voor ons het leven in geloof bij het Woord Gods, het staan in de Waarheid, die ons vrijmaakt. De „richting“, d.i. voor ons de belijdenis, dat de soevereine God, die hemel en aarde geschapen heeft en nog onderhoudt en regeert door Zijn almachtige en alomtegenwoordige kracht, om Zijns Zoons Jezus Christus' wille onze hemelse Vader is, die ons heeft gekend in Zijn eeuwige liefde, die ons leidt door deze wereld en tot Zijn heerlijkheid brengt. De „richting“, d.i. voor ons, dat wij ons verlaten mogen op de volmaakte gerechtigheid van onze Borg. En omdat wij de richting weten, is er bij ons ook de zuivere beweging, dat wij ons werpen op de wereld, om haar te veroveren voor Jezus Christus, die haar al veroverd heeft in Zijn gehoorzaamheid. Gereformerd-zijn wil voor ons zeggen: belijden in geloof en werken in liefde.

Zonder twijfel kunnen wij hier niet spreken in absolute zin. Wij zijn Gereformerd in de gebrokenheid van het leven, in de bedeling der zonde. Daardoor blijft er een grote afstand bestaan tussen ideaal en werkelijkheid, tussen de eis Gods en de volbrenging daarvan door ons. Ons Gereformerd-zijn wordt bedreigd door een tweevoudige verzoeking.

Tweevoudige verzoeking.

Het schip der kerk kan allereerst iek stoten op de klip van de intellectualistische verstarring. Dan ontwaard het Gereformerd-zijn in het kennen van de zuivere richting, maar zonder de beweging. Het kerkelieven gaat op in het conserveren van het confessioneel bezit. Wij belijden niet langer ons geloof, maar wij geloven onze belijdenis. Afgeleide beginselen worden verabsoluteerd. Het beroep op de Gereformeerde vaderen krijgt een tyrannie karakter. De heilbegerige

schare moet zich tevreden stellen met een dogmatisch orthodoxisme en een ethisch traditionalisme, waarbij de zielen verkommenen.

Het gevaar van richting zonder beweging is lang niet denkbeeldig. Het komt vanzelf op ons af in een wereld, waarin wij voortdurend onze confessionele rijkdom moeten verdedigen tegen vele aanraders. De ontwikkeling van de Geref. Kerken, onderh. art. 31 K.O. biedt ons een waarschuwend voorbeeld. Richting zonder beweging loopt ten slotte uit op ketterjacht en autodafé. In de praktijk houdt men niets meer over dan 'n onvruchtbaar negativisme, dat enkel weet af te wijzen, zonder er iets beters voor in de plaats te stellen. Ook voor ons heeft de scheuring het gevaar van confessionele verstarring aanmerkelijk vergroot.

Daarbij komt, dat men ook uit reactie vervallen kan in het andere uiterste van beweging zonder richting — een gevaar, dat zo mogelijk nog funester is dan het eerste. Beweging zonder richting doet zich overal voor waar de apostolische bewegingheid wordt losgemaakt van de confessionele vastheid. Is het ook niet de fout van de Ned. Herv. Kerk, die zich in haar diepe bekommering om de ontkerstende wereld niet de tijd gunt eerst in het reine te komen met haar roeping van Godswege tot Schriftuurlijk belijden? Ook in onze eigen kring zijn er symptomen aan te wijzen van het willen werken in liefde zonder het belijden in geloof, misschien niet opzettelijk, maar juist daardoor des te gevaarlijker. Beweging zonder richting doet de kerk verdwalen in de nacht, ontrooft haar de vreugde van de arbeid, die ligt in de zekerheid, dat haar Heer het werk al volbracht heeft en ontnemt haar ook het uitzicht op de vrucht van het werk, die in Gods heilsraad gewaarborgd wordt.

Geen keus.

Gereformerd-zijn in deze tijd laat ons geen keus tussen richting en beweging. Hier staan wij niet voor het: of — of, maar voor het: en — en. Het is niet gebondenheid of vrijheid, maar gebondenheid én vrijheid. Wij werken in de vrijheid der liefde, omdat wij staan in de gebondenheid van het geloof.

Daarom loopt onze bezinning ten aanzien van het Gereformerd-zijn in deze tijd uit op de vraag hoe de levende gezonde eenheid van richting en beweging bevorderd kan worden.

Wat onze confessionele vastheid betreft lijkt het alleszins gewenst, dat de aandacht op de hoofdzaken geconcentreerd zal worden. Wij hebben een periode van strijd achter de rug, waarin detail-kwesties alle belangstelling opeisten. Het Gereformeerde kerkvolk kan alleen maar leven, als het voortdurend in contact gebracht wordt met de kern van Gods heilsboodschap. Het is

Wijzigingen Handboek 1951

(Om tijd en onnoodige moeite te besparen, verzoekt de Redactie berichtjes voor deze rubriek rechtstreeks naar de administratie in Goes te zenden.)

- Blz. 9. WAGENBORGEN. Adres Kerkeraad: L. J. Fokkinga, Diaconie: H. Eisenga, Kerkdiensten: t.h.v. Wed. R. Zomerma, 9.30 en 7 uur. (10)
- Blz. 11. HELPMAN. Kerkelijk Bureau: R. Aalster, Coendersweg 30, Groningen. (11)
- Blz. 14. KORNHORN. Adres Diaconie: W. Koning, G 79, Noordwijk, post Opende (Gr.). Onder deze Kerk ressorteeren Opende (Gr.) (ged.), Lucaswolda en Noordwijk (ged.); het ressort van de Kerk te Doornum is gedeeltelijk aan de Kerk van Kornhorn ter bearbeiding toegewezen. (12)
- Blz. 15. MARUM. Adres Kerkeraad: H. Hidding, A 221, Penn. Kerk: F. H. Lanting, A 70, Tel. 69. Postr. Kerk 154587. Bibl. fonds Theol. Hoogeschool: Mevr. F. Lanting—Klein, A 70. Zend. Commissie: J. Klaver, A 288, Lindsterlaan. Onder deze Kerk ressorteeren Noordwijk (ged.), Nuis en Niebert (ged.); het ressort van de Kerk te De Wip is aan de Kerk van Marum ter bearbeiding toegewezen. (13)
- Blz. 17. SCHOUWERZIJL. Kerkdiensten om 9 en 2 uur. (14)
- Blz. 19. DEPUTATEN CL. WARFFUM. Nazien archief brs H. Baar, Uithuizen en P. Smit, Zandweer, Kerkvistatoren (W. deel) Di J. v. d. Haagen en J. H. v. d. Hoeyen (secund) Di F. Boonstra en C. v. Kaikeren), Art. 11 K.O. De D. v. Houdt (3 Nrd. prov.); de J. v. d. Haagen (prov. kerken); de H. Venema (classis kerken) en H. Pilon, Uithuizermeeden. Sec. E. Kamminga, Uithuizermeeden. (15)
- Blz. 24. SIEGERSWOUDE. Adres Zendingcomm.: Sj. Veenstra, Friese Palen (Kromhoek). (16)
- Blz. 24. SUAMEER. Adres Kerkeraad: A. C. v. Leeuwen, Oostermeer 177, Tel. K 5129—221. (17)
- Blz. 33. NIEUW-BUINEN. Adres kerkeraad: H. Jansma, N. diep P 108. (18)
- Blz. 41. LUTTEN. Telefoonnummer De M. Janssens: 36. (19)
- Blz. 44. ZWARTSLUIS. Kerkdiensten: eigen kerkgeb., Zomerdijk 5. (20)
- Blz. 45. DALFSEN. Postr. Geref. Kerk 567372, Wilhelminastraat 73, Dalfsen. (21)
- Blz. 57. BUNSCHOTEN—SPAKENBURG. Adres De J. Kamphuis: Wilhelminastraat 41, Spakenburg. Tel. K 3499—221. Postr. 558949. (22)
- Blz. 60. De classis Amsterdam—Haarlem is gesplitst. De Kerken van classis Amsterdam zijn: Aalsmeer, Amsterdam—C., Amsterdam—Z., Halfweg, Nieuwendam—Amsterdam-Noord, Nieuwer Amstel. De kerken van classis Haarlem: Beverwijk, Haarlem, Haarlemmermeer—Oostzijde, Heemstede, Hoofddorp, Santpoort, IJmuiden. (23)